

5-МОДУЛЬ. ТҰЛҒАНЫҢ ЖЕКЕ ДАРА-ТИПОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНІҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУДАҒЫ РӨЛІ

5-ДӘРІС. ТҰЛҒА ҚҰРЫЛЫМЫНДАҒЫ ТЕМПЕРАМЕНТ, МІНЕЗ ЖӘНЕ ҚАБІЛЕТ

Интерактивті тапсырма:

1. Темперамент типіңізді Айзенк тестімен анықтаңыз.
2. Төмендегі берілген кестені темперамент ерекшеліктерін салыстыра отырып толтырыңыз.

Темпераментті Айзенк тестімен зерттеу

Бұл тесті орта сынып оқушыларынан бастап ересек адамдарға дейін қолдануға болады.

Мақсаты: баланың темпераментін және эмоционалдық тұрақтылығын (невротизмнің көрінісін) анықтау.

Орындау ережесі: «сізге 57 сұрағы бар бланкі мен жауап парақ берілді. Сұрақтардың әрқайсысына «иә» немесе «жоқ» деген жауап беріп оны жауап параққа жазыңыз. Дұрыс жауапты табу үшін көп ойланудың ешқандай қажеті жоқ. Өйткені бұл тапсырмалар арқылы білімді немесе ақыл-ойдың даму деңгейі бағаланбайды, берілген сұрақтарға дұрыс немесе қате жауап жоқ. Әр адамның өз ойы өзіне дұрыс. Сондықтан ең бірінші ойға келген жауапты сұрақ номерінің тұсына жазыңыз».

Сауалнама.

1. Тынығу үшін, немесе ерекше сезімге бөлену үшін жаңалық іздеуге құмарлыққа жиі бөленесізбе?
2. Сізді түсінетін, жұбататын және көңліңізді көтеретін достарға қажеттілікті жиі сезінесізбе?
3. Өзіңізді уайымсыз адаммын деп есептейсізбе?
4. Алдыңызға қойған мақсаттан бас тарту сізге қиын ба?
5. Іс-әрекеттерді бастамай тұрып, алдын-ала, асықпай ойланып аласыз ба?
6. Берген сөзіңізді барлық уақытта орындайсыз ба?
7. Сіздің көңіл-күйіңіз құбылмалы ма?
8. Жылдам сөйлеп, тез қимылдайсыз ба?
9. Ешқандай себепсіз өзіңізді бақытсыз адаммын деп есептеген уақытыңыз болды ма?
10. Дауласу барысында неге де болса бел байлауға даярсыз ба?
11. Сізге ұнайтын адаммен танысуға ұяласыз ба?
12. Қатты ашуланғанда не істегеніңізді білмей қалатын жағдай болады ма?

13. Жағдайға байланысты ойланбай әрекет жасауыңыз жиі болады ма?
14. Өзіңіздің айтқаныңыз немесе істегеніңіз туралы ойлар сізді жиі мазалайды ма?
15. Адамдар мен кездескеннен кітап оқығанды көбірек ұнатасыз ба?
16. Сіздің намысыңызға тию оңай ма?
17. Компанияда жиі болғанды ұнатасыз ба?
18. Басқаларға айтқыңыз келмейтін ойларыңыз бар ма?
19. Кейде күшіңіз тасып, тауды қопаруға дайын болып, ал енді бірде әлсіреп қалатыныңыз рас па?
20. Өзіңіздің қарым-қатынас жасайтын ортаңызды ең жақын достармен шектеуге тырысасыз ба?
21. Арманға жиі бөленесіз бе?
22. Сізге дауыс көтергендерге солайша жауап бересіз бе?
23. Өз әдеттеріңіздің барлығын жақсы деп есептейсіз бе?
24. Сіз өзіңізді кінәлы деп сезінуіңіз жиі болады ма?
25. Сіз өз сезіміңізді жүгендеместен, көңілді компанияда жақсы тынығуға қабілеттісіз бе?
26. Керенау жағдайында жиі боласыз ба?
27. Басқалар сізді көңілді және еті тірі адам деп есептейді ме?
28. Бір істі бітіргеннен соң, ол тірлікті «одан да жақсы орындауға болар еді» - деген ойға бөленесіз бе?
29. Үлкен жиындарда өзіңізді ыңғайсыз сезінесіз бе?
30. Сіз өсек айтатын кездер болады ма?
31. Әртүрлі ойларға бөленіп, ұйқыңыз қашып кететін кез болады ма?
32. Бір нәрсені білгіңіз келсе сіз оны кітаптан іздейсіз бе?
33. Кейде жүрегіңіз қатты соғады ма?
34. Барлық көңілді шоғырландыруды талап ететін жұмысты ұнатасыз ба?
35. Кейде қалтырап-дірілдеп кетесіз бе?
36. Сіз барлық уақытта шыныңызды айтасыз ба?
37. Бір-бірін әзілде потыратын компанияны ұнатпайсыз ба?
38. Сіз ашушаңсыз ба?

39. Тез шешім қабылдауды талап ететін жұмыс сізге ұнайды ма?
40. Сізді, ешуақытта болмаған неше түрлі сұмдықтар және қайғылы оқиғалар болып қалса не болар еді, деген ой жиі мазалайды ма?
41. Сіз асықпай, жай қимылдайтыныңыз рас па?
42. Жұмысқа, біреумен кездесуге жиі кешігесіз бе?
43. Жағымсыз түстерді жиі көресіз бе?
44. Сіз өте сөзшең болғандықтан әр кездескен адаммен әңгімелесіп қалуға тырысатыныңыз рас па?
45. Бір жеріңіз ауырады ма?
46. Достарыңызбен ұзақ уақыт жолыға алмасаңыз мазасызданасыз ба?
47. Сіз шыдамсыз адамсыз ба?
48. Таныстарыңыздың ішінде сізге ұнамайтын адам бар ма?
49. Өзіңізге сеніміңіз күшті ме?
50. Сіздің кемістіктеріңізді немесе жұмысыңызды сынаған сіздің намысыңызға тиеді ме?
51. Көптеген адам қатынасатын іс-шаралардан ләзаттанасыз ба?
52. Сіз өзіңізді басқалардан кем деп санайсыз ба?
53. Қызықсыз ортаны жандандырып жібере аласыз ба?
54. Өзіңіз білмейтін нәрсеңізді білетіндей болыпк өрсеткіңіз келеді ме?
55. Өзіңіздің денсаулығыңыз туралы қам жейсіз бе?
56. Басқаларды әзілдеуге құмарсыз ба?
57. Сізді ұйқысыздық мазалайды ма?

Нәтижесін бағалау кілті

Экстраверсияны бағалау үшін келесі сұрақтарға берген жауаптарыңыз кілтке сай келсе бір балл деп есептеледі: Ия - 1, 3, 8, 10, 13, 17, 22, 25, 27, 39, 44, 46, 49, 53, 56; Жоқ-5, 15,20,29,32,37,41,51.

0-10 балл жинасаңыз сіз интровертсіз;

15-24 балл жинасаңыз сіз экстравертсіз;

11 - 14 балл – амбиверт көрсеткіші болып табылады.

Невротизмді анықтау үшін келесі сұрақтарға берген жауаптарыңыз кілтке сай келсе бір балл деп бағаланады: Ия-2,4,7,9, 11, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 31, 33, 38, 40, 43,45,47,50,52,57;

0-10 эмоционалдық жағынан тұрақтылықтың көрсеткіші;

11-16 сезімталдық белгісі;

17-22 жүйке жүйесі күйзелгенінің белгісі бар;

23-24 невротизм патологияға жақындаған.

Өтірікшілік көрсеткішін анықтау:

Келесі сұрақтарға берген жауаптарыңыз кілтке сай келсе бір балл деп бағаланады.

Ия - 6, 24, 36; жоқ - 12, 18, 30, 42, 48, 54.

0-3 балл жинасаңыз сізге барлық уақытта сенуге болады.

4 - 5 – жалғандығыңыз көрініп тұр;

6 - 9 – жауаптарыңыз ақиқатқа сай емес, оларды өңдемей-ақ қойса да болады.

Бағалау шкаласы бойынша анықталған жиналған баллдарды жоғарыда берілген графиктің горизонталдық бағанына экстраверсия түсіріп, ал невротизм көрсеткішін вертикалдық бағанға орналастыру керек. Сол нүктелерден түсірген перпендикулярлардың қиылысқан жері зерттелушінің темпераментіндегі жетекші типті көрсетеді. Осы көрсеткіш бағандардың қиылысқан жеріне жақын орналасса ол адамда барлық темпераменттің көрсеткіштері анық байқалатынының белгісі.

Көрсеткіштер бойынша мінездеме.

Сангвиник-экстраверт: тұрақты адам, әлеуметтендірілген, сыртқы дүниеге бағытталған, ашық-жарқын, қарым-қатынасқа құмар, кейде көп сөйлейтін, уайымсыз, көңілді, басшылыққа құмар, жолдас-жораларыкөп, өмірсүйгіш.

Холерик-экстраверт: айнымалы адам, ашушаң, қозғыш, ұстамды емес, агрессиясы анық байқалатын, оптимист, белсенді, жұмысқа қабілетті және көңіл-күйі тұрақсыз, стресс жағдайында -психопат.

Флегматик-интроверт: тұрақты адам, байсалды, ашулануы қиын, ойшыл, іскер, ұстамды, сенімді, сыйысымды, қарым-қатынасқа жайлы, интеллектуал, жай қимылдайды, ұзақ уақытқа созылған қолайсыз жағдайда көңіл-күйін, денсаулығын бір қалыпты сақтайды.

Меланхолик-интроверт: тұрақсыз адам, мазасыздануы күшті, пессимист, сыртқы көрінісі бойынша сабырлы, бірақ эмоциясы терең, оған ұзақ уақыт бөленіп жүреді, ойшыл, интеллектуал, стресс жағдайында ішкі кернеуі күшейеді, депрессияға ұшырап, денсаулығы, жұмысқа қабілеті төмендейді.

2. Темперамент типтеріне психологиялық сипаттама

Критерий	Холерик	Сангвиник	Флегматик	Меланхолик
Белсенділік	Белсенді, лидерлік қасиет басым.....			
Өзін ортада ұстауы			Ортаға сіңісуі, бейімделуі баяу....	
Көңіл күйі				Тез ренжігіш...
Жұмыс жасау қабілеттілігі		Жұмысқа тез бейімделгіш, бірақ қызығушылығы төмендесе бастаған ісін аяқсыз қалдырады.....		

